

Pimeda toa kuningas India

18. jaanuaril esietendus Rahvusooper Estonia kammersaalis Rabindranath Tagore näide

Eurooplase kultuuripilk India poole on üldjuhul katkendlik ja ühesuunaline. See hõlmab enamasti läbi XX sajandi kestnud oriendimoega Indiast Euroopasse toodud muljeid ja mõjutusi.

Märkamata jäävad sageli aga varasemad ja needki mõjud, mida paljutahuline India on saanud Euroopast – vähemalt juba apostel Tooma aegadest saadik. Too Jeesuse jünger kadus India poole rännates eurooplaste jaoks nagu vits vette.

Rabindranath Tagore (1861–1941) avas esimese Aasiast pärit nobelistina paljude eurooplaste silmad Indiast pärit vaimuväärtuste suhtes. Ent unustada ei saa ka tema tegevust kodumaa kultuuripildis mõjuka uuendajana.

Tema laule lauldi igas endast lugu pidavas bengali kodus. Tema vaieldamatut autoriteeti näitab seegi tõik, et ainsa inimesena maailmas on ta loonud kaks tänapäevast rahvushümniks saanud laulu: India ja Bangladeshi hümnid.

Kuna oma poliitilistes väljaütlemistes soovitas ta kaasmaalastel Briti ülemvõimu vastu pimeda mässamise asemel pigem tegeleda esmalt enda hariduse sihikindla parandamisega, tõi see talle ka palju vaenlasi.

1916. aastal ühes San Francisco hotellis plaanitud mõrvakatses pääses ta vaid seetõttu, et kurjad ja radikaalsed kaasmaalased sattusid enne omavahel sõnasõtta. Või oligi see kirjamehe kaitseingli paabellik vemp?

Inimese kimbatuse

Näidendi “Pimeda toa kuningas” (originaalpealkirjaga “Raja”) kirjutas Tagore 1910. aastal. Sellele eelnenud kaks aastakümnet olid loominguliselt viljakad, kuid seotud teiste žanritega. Järelikult võis kõnealuse näidendi sõnum kaua küpseda ja autori-oleuline tunduda.

Tagore keel ei ole ülearu elitaarselt keeruline, kuid on allegooriline – ning see on kujunenud komistuskiviks tänastele huvilistele. Kaasaja maailmas, kus tähelepanu on kujunenud suurimaks defitsiidiks, on just mitmetimõistetavuse suhtes tekkinud tõsised kultuuribarjäärid.

Usun, et lavastaja Jaan Tooming otsustas selle Tagore näidendi esmakordselt Eesti lavale tuua just veendumusest, et sel teosel on midagi tähtsat öelda nimelt siin ja praegu.

Ma ei tea, kui palju mängitakse Tagore näidendit Indias. Ent tundub, et autor kirjutas euroopaliku kultuuri hea tundjana oma draama suuresti õhtumaisele auditoriumile mõeldes. Sedavõrd palju on näidendis tunda puutepunkte kristliku maailma tausta ja sõlmküsimumestega.

Mõtisklus või pila?

Juba pealkiri “Pimeda toa kuningas” sisaldab endas allegooriat. Nähtamatuks jäävat nimitelgest ei nimetata otsesõnu Jumalaks, kuid iseloomustatakse sellena. Samas on lahtirulluv kirjeldus tavatu ning ei vasta kanoonilisele absoluudile kujutamisele. Ja selgelt ümmikteele satuks ka süžee- liinis keskendumine vaid inimlikule, ehkki ebaharilikult käituvale kuningale.

Sellest ümmikseisust kuninganna Sudarshana hinges ju näidend räägibki. Seisuse kohaselt peaks ta olema oma abikaasa, Kuninga lähim isik ja tema tahte esindaja alluvate ees, ent tegelikult tähendab selline eelduslik positsioon just sügavaimat konflikti, paanilisimat otsimist. Ta mõistab – ja lepib viimasena, et tema Kuningas on erinev teistest valitsejatest.

Sudarshana on koondkuju inimese kimbatusest vahetult kokkupuutel Kõiksusega.

Tagore sõnum läbi tema ja teiste tegelaste on kaasaja individualismi põrmustav: väljapääs kimbatusest on tingimusteta oma “minast” loobumine. Kuninga teenimine peab toimuma mitte läbi mõistusliku arusaamise või lõimitava lipitsemise, vaid läbi sügava andumuse.

EERO RAUN:

“Kaasaja maailmas, kus tähelepanu on kujunenud suurimaks defitsiidiks, on just mitmetimõistetavuse suhtes tekkinud tõsised kultuuribarjäärid.”

“Pimeda toa kuningas”

- Rabindranath Tagore kahevaatuseline näidend lauludega
- Tõlkija: Sigrid Tooming
- Esietendus Rahvusooper Estonia kammersaalis 18. I 2008
- Etendused 19., 24., 25. I ning 2. ja 3. II
- Lavastaja: Jaan Tooming (külalisena Vanemuisest)
- Lavastaja assistent: Anne Türpu (EMTA doktorant)
- Kunstnik: Inga Vares (EMTA magistrant)
- EMTA Lavakunstkooli XXIII lennu bakalaureusetöö
- Kursuse juhendaja: professor Ingo Normet
- Osades Agnes Aaliste, Juss Haasma, Martin Mill, Maarja Mitt, Jekaterina Novosjolova, Andres Oja, Meelis Põdersoo, Elina Pähklimägi, Ago Soots, Marek Tammets, Kristo Viiding

Tagore (või oleks eesti keeles õigem kasutada originaalilähedast ja hääldamisjärgsemat kirjalpilti “Thakur”?) pakub kaasaalamiseks välja näiliselt filosoofilise mõtiskluse.

Samas võib see aga olla peenekooline pila inimliku piiratuse aadressil. Väikekoodanliku ja otsesõnaliselt haukuva satiiri pakkumiseks olekski vaja vähem haritust ja väärikust kui temasugusel brahmiinil leidub.

Seepärast muigabki Tagore: “Rahvahulga kasvades kahanevad ning hajuvad nende kahtlused. Rahvast hüpnotiseerib tema hulk. /.../ Lihtne inimene ei saa elada ilma kuningata, olgu see õiguspärane või petis.”

Selleks et vastutustundlikult valitseda, on möödapääsmatu omada teravat paradokside tajumise võimet ja tahet teadlikult vastuvoolu ujuda. Kuidas aga asine maailm mõistab ja tõlgendab arusaamu, nagu “absoluutne vabadus on inimesele suurim karistus” või “see, kes end kõige enam alandab, saab kõige enam tõstetud”?

Tjah, eneseabi käsiraamatut edukaks karjääritegemiseks Tagore oma näidendiga ei paku. Küll aga mõtisklust, mille abil oma inimlikkust lihvida. Ikka selsamal inimesel, kelle Jumal olevat loonud oma näo järele.

Stseen lavastusest. Vares oma kuningat otsimas.

kuningas Indiast

er Estonia kammersaalis Rabindranath Tagore näidend "Pimeda toa kuningas".

HARRI ROSPU

mängitakse
. Ent tundub,
aliku kultuu-
aama suures-
riumile mõel-
n näidendis
stliku maail-
ustega.

oa kuningas"
iat. Nähtama-
st ei nimetata
id iseloomus-
on lahtirulluv
vasta kanoo-
utamisele. Ja
uks ka süžee-
aid inimliku-
kätuvale ku-

t kuninganna
näidend rää-
peaks ta ole-
ninga lähim
ndaja alluva-
hendab selli-
just sügavai-
mat otsimist.
viimasena, et
ev teistest va-

dkuju inime-
koppuutel

ema ja teiste
individualismi
imbatusest on
ast" loobumise
peab toimu-
iku arusaami-
mise, vaid läbi

ilmas,
u on
urimaks
n just
etavuse
ud

rid."

"Pimeda toa kuningas"

- Rabindranath Tagore kahevaatuseline näidend lauludega
- Tõlkija: Sigrid Tooming
- Esietendus Rahvuskooper Estonia kammersaalis 18. I 2008
- Etendused 19., 24., 25. I ning 2. ja 3. II
- Lavastaja: Jaan Tooming (külalisena Vanemuisest)
- Lavastaja assistent: Anne Törnpu (EMTA doktorant)
- Kunstnik: Inga Vares (EMTA magistrant)
- EMTA Lavakunstimiskooli XXIII lennu bakalaureusetöö
- Kursuse juhendaja: professor Ingo Normet
- Osades Agnes Aaliste, Juss Haasma, Martin Mill, Maarja Mitt, Jekaterina Novosjolova, Andres Oja, Meelis Põdersoo, Elina Pähklmägi, Ago Soots, Marek Tammets, Kristo Viiding

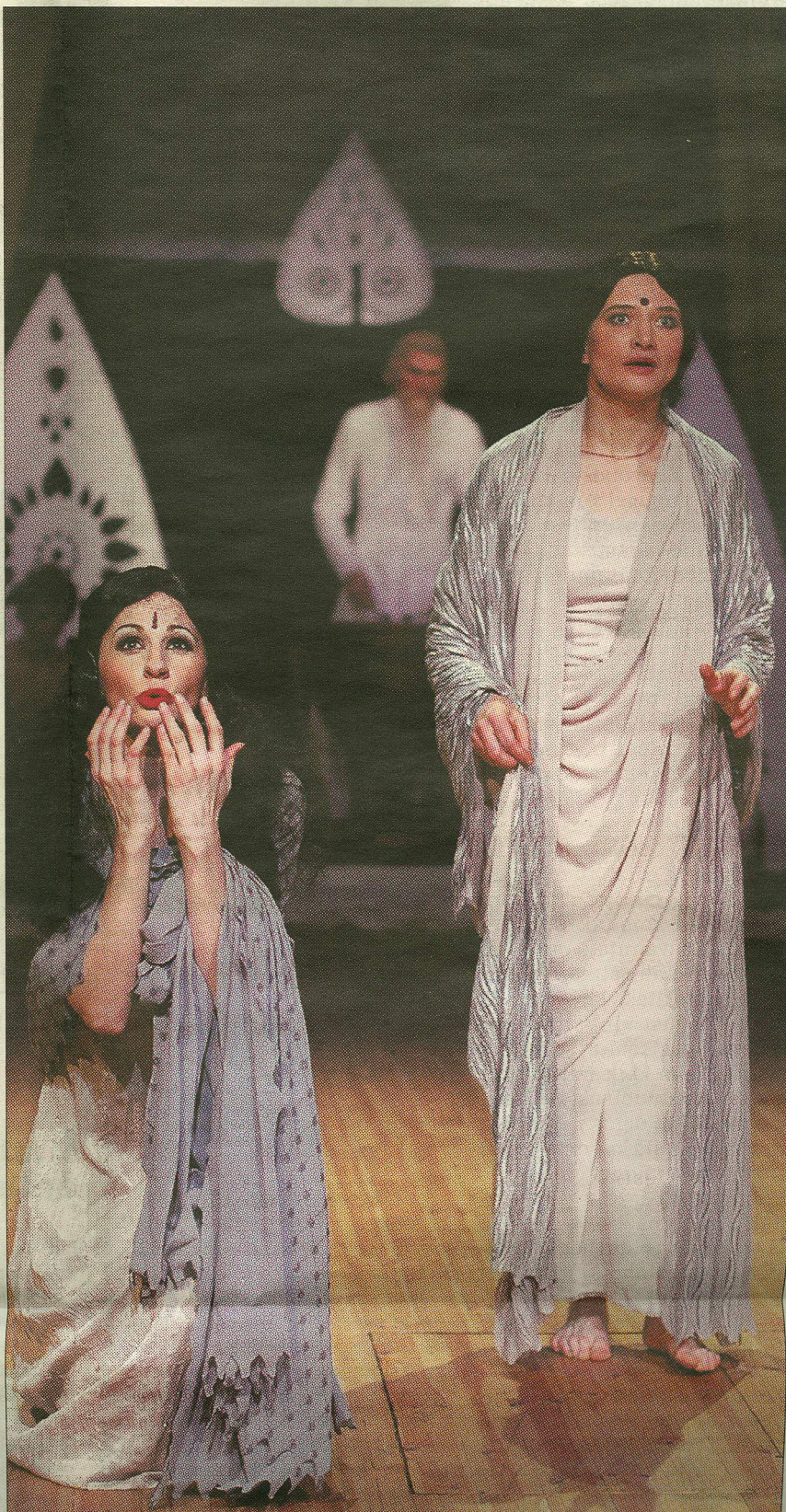
Tagore (või oleks eesti keeles õigem kasutada originaalilähedast ja hääl-damisjärgsemat kirjalpilti "Thakur"?) pakub kaasaelamiseks välja näiliselt filosoofilise mõtiskluse.

Samas võib see aga olla peenekoe-line pila inimliku piiratuse aadressil. Väikekoodanliku ja otsesõnaliselt haukuvat satiiri pakkumiseks olekski vaja vähem haritust ja väarikust kui temasugusel brahmiinil leidub.

Seepärast muigabki Tagore: "Rahvahulga kasvades kahanevad ning hajuvad nende kahtlused. Rahvast hüpnotiseerib tema hulk. /.../ Lihtne inimene ei saa elada ilma kuningata, olgu see õiguspärane või petis."

Selleks et vastutustundlikult valit-seda, on möödapäasmatu omada te-ravat paradokside tajumise võimet ja tahet teadlikult vastuvoolu ujuda. Kuidas aga asine maailm mõistab ja tõlgendab arusaamu, nagu "absoluut-ne vabadus on inimesele suurim karistus" või "see, kes end kõige enam alandab, saab kõige enam tõstetud"?

Tjah, eneseabi käsiraamatut edu-kaks karjääritegemiseks Tagore oma näidendiga ei paku. Küll aga mõtisk-lust, mille abil oma inimlikkust lihvi-da. Ikka selsamal inimesel, kelle Ju-mal olevat loonud oma näo järele.

Stseen lavastusest. Vasakul kuninganna Sudarshana (Elina Pähklmägi) oma kuningat otsimas. Teenijanna rollis õppejõud Anne Törnpu.

EERO RAUN